

Klimop (*Hedera helix* L.)

1 Bloeifase van de klimop; de plant zal meer dan 20 jaar oud zijn of zij is uit een bloeistek genomen

Hennie Oude Essink

Bij onze verre voorvaders was de klimop een belangrijk symbool in de mythevorming rond het thema leven en dood. Bij de Kelten vinden wij een voorbeeld terug in de legende van Tristan en Isolde.

De mooie Ierse koningsdochter Isolde werd tegen haar zin uitgehuwelijkt aan de Engelse koning Markos; deze stuurde zijn neef Tristan naar Ierland om de bruid op te halen en zie wat gebeurt: beide jongelui worden tijdens de terugreis smoorverliefd op elkaar. Zij zweren elkaar trouw tot in de eeuwigheid en beginnen een onmogelijke verhouding, die alleen maar tragisch kan aflopen. Koning Markos voelt zich ondragelijk vernederd en zint op wraak. Na enige verwickelingen komen de geliefden te sterven in elkaars armen. Zij worden in dezelfde kerk begraven maar op bevel van Markos, die wil dat zij ook na hun dood gescheiden blijven, zijn hun graven een goed eind van elkaar gedolven. Uit ieder van beide graven evenwel komt een klimoptak tevoorschijn. Beide scheuten groeien langs de wanden van de kerk omhoog tot zij in de gewelven verstrengelen en de geliefden voor eeuwig alsnog zijn herenigd.

Al wat op aarde leeft, sterft af in de winterse koude: zo niet de klimop, die groen blijft en daarom symbool staat voor onsterfelijkheid en eeuwig leven. Niet

alleen bij de oude Egyptenaren en de oude Grieken heeft klimop deze betekenis, ook de klimoprak op menige christelijke grafsteen verwijst naar een eeuwig leven voor de overledene.

Geheel los van deze mythen en legenden heeft klimop voor onze bijen een bijzondere betekenis: klimop is de laatste bloeiende plant die met ruime nectar en hoogwaardig stuifmeel aan onze bijen de stoffen biedt om in gezondheid de winterkoude te overbruggen.

***Hedera helix*, groeifase en bloeifase**

Het geslacht *Hedera* omvat 16 soorten, die voorkomen in de gematigde streken van Europa en Azië. Van deze soorten is alleen de *Hedera helix* in onze streken inheems en alleen háár ontwikkelingsgang is uniek.

In de groeifase groeit de plant alleen maar. Een stevige stengel kruipt over de bodem tot hij deze met een dik pak blad heeft bedekt of hij klimt metershoog langs muren en bomen. De kruipstengel maakt groeiwortels in de vochtige bodem; de plant neemt er voedsel mee op en produceert nieuwe scheuten. Deze kruiper zal nooit tot bloei overgaan en vermeerdert zich enkel vegetatief. De klimmer heeft hechtwortels, waarmee de plant zich vastzet. De hechtwortels onttrekken geen vocht en voedingsstoffen aan de hecht-

plaats en zullen een muur of boom nooit kunnen verstikken. De bladeren van de klimop in de groeifase zijn handvormig gelobd, met drie tot vijf lobben. Het blad is leerachtig glanzend en blijft in de winter groen. De groeifase kan meer dan tien jaar duren, waarbij de plant een lengte van 30 meter bereikt.

De bloeifase (afb.1) treffen wij alleen aan bij volwassen klimmers die volgroeid zijn en een beschutte, warme en zonnige standplaats hebben.

Diepe schaduw bevordert de vitaliteit van de klimopplant, die als groeier eerder de donkerte zal zoeken. Als zij echter volwassen is en tot bloeien komt, zal zij horizontale bloeitakken vormen, die door het dichte bladerdek heen naar licht en zon zullen gaan. Het blad van de bloeitak is niet gelobd, maar eivormig met een spits toelopende punt. Het bijzondere is, dat stekken van deze bloeistelen in het volwassen stadium blijven. Het blad blijft ongelobd eivormig; de groei is rechtop en leidt tot bossige struiken, die ieder jaar uitbundig bloeien. De botanische naam voor deze bloeiende klimopstruik is: *Hedera helix* 'arborescens' (dat is: uitgroeiend tot boom of struik).

Teelt

De teelt van planten op basis van de *Hedera helix* heeft een enorme vlucht

2 Een tros heeft ongeveer 20 bloemen

3 Het pollen heeft een hoge voedingswaarde

4 De helmknoppen zijn open

genomen; bloeiende struiken worden uit bloeistek verkregen; muur- en bodembedekkers uit groeistek. In Noord-Europa is de helix het enige winterse groengewas, naast de hulst en de maretak. Er zijn meerdere Hederaverenigingen, die zich vooral met de cultivering van klimop als kamerplant bezig houden. Alleen al in Nederland zijn 150 rassen in omloop en de productie in Europa en Zuidwest-Azië bedraagt 45 miljoen planten per jaar.

Bloeiwijze

De bloeiwijze is een scherm waarin bolvormige trossen bloemen staan (afb.2); de tros aan de top van de bloeitak bloeit het eerst, dan volgen de trossen op de zijtakjes. De bloei strekt zich uit van september tot december zolang de temperatuur het toelaat. De bloem is klein en onopvallend. Zij is tweeslachtig, vijftalig en geelgroen van kleur. Het bolvormige vruchtbeginsel is half onderstandig en heeft op de afgeplatte bovenzijde een korte stompe stijl met één stempel. Halverwege rondom is de kelk gereduceerd tot vijf kleine tanden. De vijf kroonbladen, die een vlezig uiterlijk hebben, eirond met spitse punt, sluiten aanvankelijk tegen elkaar. Bij opening van de bloem wijken zij uiteen om de vijf tussenstaande, gele meeldraden vrij te geven, waarna zij ten laatste geheel teruggeslagen zijn (afb.3 en 4).

5 Gewone wesp. De meeldraden zijn afgevallen

Bestuiving

De bloem is proterandrisch. Dat wil zeggen, dat eerst de helmknoppen pollen afscheiden, voordat de eigen stempel ontvankelijk is. Als de stempel rijp is, verschrompelen de helmknoppen en vallen de meeldraden vaak af. Derhalve is de plant op kruisbestuiving aangewezen. De vrucht is een blauwzwarte bes, die pas in de volgende lente is gerijpt.

De bloem is er alles aan gelegen in het late jaargetijdje, als de temperatuur het enigszins toestaat, zoveel mogelijk bestuivers aan te trekken. Als andere bloeiers reeds ter ziele zijn biedt de bloem voor veel insecten een belangrijke laatste bron van nectar en pollen.

In eerste instantie komen bestuivers op de eigenaardig harsachtige geur af. Eenmaal op de bloem aangeland treffen zij volop nectar en pollen aan. Nectar wordt volledig open aangeboden op een discus met nectarklieren op het platte deel van het vruchtbeginsel rondom de stijl. De afscheiding is groter naarmate de bloem ouder wordt en bereikt haar maximum als de stempel ontvankelijk is. Het suikergehalte is 13–16%; de suiker is vooral druivensuiker; de groenig uitziende honing heeft, naar zeggen, een heerlijk aroma en kristalliseert snel. In de koude streken van Noord-Europa zal het zelden tot echte honingopslag komen en neemt

6 Urntjeswesp; in Nederland komen vier soorten voor

de pollenopbrengst een meer belangrijke plaats in. Met zijn hoge stikstofgehalte van 4,5% is het pollen een aantrekkelijke bron van voedsel; het klompje in het korfje heeft de kleuren oranje-rood, roodbruin of grauweel (afb. 3–4).

In gunstige omstandigheden wordt de klimopbloesem druk bezocht door o.a. bijen, wespen, zweefvliegen en vlinders. (afb.5–9)

Klimopfamilie

De Aralia- of Klimopfamilie (*Araliaceae*) beslaat 700 soorten houtige gewassen, vooral voorkomend in de tropische regenwouden van ZO-Azië en Amerika. De *Hedera helix* komt als enige in onze streken voor. Helix = spiraal en de toevoeging geeft aan dat het een klim- of slingerplant betreft.

Aralia's zijn vaak struiken met veel houtopslag en schermvormige bloeiwijzen. In onze tuinen kun je de *Aralia elata* aantreffen; wij noemen haar de duivelswandelstok, omdat zij met opslag de hele tuin doorwandelt. De plant heeft een lichtgekleurde stam met veel dorens, enorme dubbelgeveerde bladeren en grote roomkleurige bloempluimen van kleine bloempjes, die veel nectar leveren in augustus/september.

7 Hoornaarswesp; veel gezien op de klimop

8 Een late akkerhommel

9 De dagpauwoog is een overwinteraar